

Benelux-unionen: Europas mest undervurderte samarbeid?

I år er det 80 år siden Benelux-unionen mellom Belgia, Nederland og Luxembourg ble opprettet. Men du visste kanskje ikke at unionen fremdeles eksisterer, med femti ansatte og et eget parlament. Det er ikke så rart, for mange av dem som bor der, gjør heller ikke det.

Lisa Ekli
Frilansjournalist

Belgias hovedstad, Brussel, er blitt et sentrum for internasjonalt og europeisk samarbeid. Her finner vi hovedkvarterene for Nato og EU, noe de fleste kjenner godt til. Litt mindre kjent er det nok at byen også er sete for et annet samarbeidsorgan, med røtter som går enda lenger tilbake i tid.

I et ganske ordinært, flatt kontorbygg jobber rundt femti ansatte i generalsekretariatet for Benelux-unionen. Den ledes av et ministerråd, et parlament og generalsekretær Frans Weekers.

Nederlandske Weekers fremstår som genuint opptatt av å bevise at Benelux-unionen fremdeles er en relevant aktør, som kan bidra til å løse aktuelle samfunnsutfordringer. Og det ser det ut til å være behov for. Innbyggerne i de tre landene ser nemlig ikke ut til å bry seg noe særlig om Benelux-samarbeidet. Ifølge kilder i nederlandsk presse er det til og med offentlige tjenestemenn i regjeringen som ikke er klar over at Benelux-unionen fremdeles eksisterer.

Forløperen til EU

Hvis du googler historien om EU, får du sannsynligvis vite at prosessen med det europeiske samarbeidet startet med den europeiske kull- og stålunionen på begynnelsen av 1950-tallet. Men det begynte egentlig enda tidligere, forklarer **Alexander Verdoes**, nederlander og PhD-kandidat i sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen.

– Ideen om et samarbeid mellom Belgia, Nederland og Luxembourg går langt tilbake. Allerede i 1921 etablerte Belgia og Luxembourg en økonomisk union, for å bygge ned toll- og handelsgrensene og legge til rette for en felles politikk på handel og finans. De forsøkte også å få med seg Nederland i samarbeidet, men på denne tiden var Nederland en kolonimakt, og hadde helt andre prioriteringer, forklarer Verdoes.

Så kom andre verdenskrig, og alle de tre Benelux-landene ble hardt rammet av store og krigslystne naboer. Etter mange år under tysk okkupasjon var også Nederland blitt mer interessert i et tettere samarbeid. Alle landene hadde behov for å legge til rette for økt handel, og de signerte derfor en avtale om en ny tollunion allerede i 1944, mens regjeringene fremdeles var i eksil i London.

Ut av kulisserne Geert Wilders og hans høyrepopulistiske parti vant med solid margin ved valget i Nederland 22. november, men er avhengig av å finne seg koalisitionspartnere, noe som før jul viste seg å være krevende fordi mange av de andre partiene er skeptiske til Wilders' antimuslimske synspunkter.

Foto: ANP/AFP/NTB

Etter mange år under tysk okkupasjon var også Nederland blitt mer interessert i et tettere samarbeid.

Belgia Bonifacius-broen i Brugge er en turistattraksjon. Foto: Jan D'Herdt

Nederland Ikoniske husfasader i Amsterdam. Foto: Imagebroker

Luxembourg Det første landet i verden med gratis kollektivtransport. Foto: AFP/NTB

Tette bånd Mark Rutte (t.v.) har vært statsminister i Nederland siden 2010, og venter nå på å tre ut av politikken så snart det blir enighet om en ny regjering etter valget i november. Her møtter Rutte statsministerkollegene Luc Frieden fra Luxembourg (i midten) og Alexander De Croo fra Belgia (t.h.) til det 10. Benelux-toppmøtet i Rotterdam 29. november 2023. Tyske Nordrhein-Westfalen var også representert. Delstaten er Tysklands mest folkerike og har et nært handelsfellesskap med Benelux-regionen. Foto: Robin Utrecht/AFP/NTB

Belgia Middelalderstøtt Château des Carondelet ved landsbyen Crupet i Vallonia er fra 1200-tallet.

Belgia Restaurant Bivouac de l'Empereur ligger ved åstedet for slaget ved Waterloo utenfor Brussel.

Belgia Restaurant De Hel i Gent er en av de mer kjente i byen. Her kan man blant annet bli servert mat i en himmelseng for fire.

Foto: Imagebroker/NTB

Benelux-unionen: Europas mest undervurderte samarbeid?

– Dette var det første europeiske samarbeidet som la til rette for fri bevegelse av folk, varer og kapital, noe som var veldig unikt på denne tiden. Og handelen mellom de tre landene økte betydelig etter at avtalen ble inngått, så det ble en vellykket allianse, sier Verdoes.

Det europeiske samarbeidsprosjektet vokste videre, og Benelux-landene var sentrale pådrivere. Den europeiske kull- og ståluunionen ble etablert av Belgia, Nederland, Luxembourg, Frankrike og Vest-Tyskland i 1951. Og seks år etter så det europeiske økonomiske fellesskap (EEC), som senere ble til EU, dagens lys.

Nå som det europeiske samarbeidet var blitt utviklet, kunne det kanskje vært naturlig å sette punktum for prosjektet med Benelux-unionen. I stedet skjedde det motsatte.

Neste gang du spaserer rett forbi passkontrollen på reise i Europa, kan du sende en takk til Benelux-unionen. Schengen-samarbeidet bygger nemlig på erfaringer fra Belgia, Nederland og Luxembourg som innførte reisefrihet mellom landene allerede i 1960.

Året etter at EEC var et faktum, bestemte nemlig de tre landene seg for å utvide sitt lille regionale fellesskap innenfor økonomi, og signerte i 1958 en avtale der de forpliktet seg til å samarbeide de neste 50 årene. Og slik ble det.

EU's testlaboratorium

Neste gang du spaserer rett forbi passkontrollen på reise i Europa, kan du sende en takk til Benelux-unionen. Schengen-samarbeidet bygger nemlig på erfaringer fra Belgia, Nederland og Luxembourg som innførte reisefrihet mellom landene allerede i 1960. I 1985 sluttet Frankrike og Tyskland seg til, og Schengen-avtalen var et faktum. I dag inkluderer den 27 land.

– Hvis noe fungerer i Benelux, kan det også benyttes på EU-nivå, skriver generalsekretær **Frans Weckers** i en e-post. Han fremhever Benelux-unionens unike muligheter til å utforske nye løsninger for europeisk integrasjon, som deretter kan komme hele den europeiske unionen til gode.

Denne rollen som testlaboratorium har fungert godt for de tre landene. De har blant annet lyktes med å skape en høy grad av mobilitet i arbeidsmarkedet, der innbyggerne kan bo i ett land og jobbe i et annet. Automatisk anerkjennelse av høyere utdanning på tvers av landene er på plass, og denne er også blitt utvidet til de baltiske statene. Også innenfor digital utveksling av helseopplysninger over grensene er Benelux-landene langt fremme.

17
Benelux-landenes areal i prosentandel av Europa

79
Benelux-landenes prosentandel av Europas BNP

Nederland Fra strandrestauranten ved fjorden Westerschelde i Zeeland ser man over mot byen Vlissingen. Foto: Imagebroker/NTB

Nederland På øya Texel er det satt opp en minnestein til minne om dem som omkom under Westerschelde i Zeeland ser man over mot byen Vlissingen. Foto: Imagebroker/NTB

Nederland Enorme åkre er dekket av tulipaner under blomstringen i mai i Dronten på det østlige Flevoland, som består av land gjenvunnet fra sjøen, utviklet spesielt for å skape mer areal til landbruk. Foto: Sjoerd van der Wal/Getty Images.

Foto: Imagebroker/NTB

Luxembourg Det minste Benelux-landet er for tiden et av hovedsetene for EU, sammen med Strasbourg og Brussel. Mange europeiske institusjoner, inkludert sekretariatet til EU-parlamentet, EU-domstolen og noen generaldirektorater er lokalisert i Luxembourg. Bildet er fra et utenriksministermøte i Luxembourg i april 2022.

Foto: Virginia Mayo/AP/NTB

Benelux-prins og prinsesser Foran f.v. prinsesse Estelle fra Sverige, Norges prinsesse Ingrid Alexandra og prins Charles fra Luxembourg. Bak står prinsesse Catharina-Amalie t.v. fra Nederland og prinsesse Elisabeth fra Belgia. De unge kongelige var samlet på slottet i forbindelse med markeringen av prinsesse Ingrid Alexandras 18-årsdag 17. juni 2022. Foto: Lisa Asterud/NTB

fakta

Belgia, Nederland og Luxembourg

> Utgjør 1,7 prosent av Europas areal, men står for 7,9 prosent av Europas BNP.

> Belgia, Nederland og Luxembourg var blant de 12 landene som stiftet Nato i 1949.

> Alle tre land er monarkier:

kong Philippe regjerer i Belgia, kong Willem-Alexander i Nederland og Luxembourg har (verdens eneste) stohertug, Henri.

> Alle tre land har lange tradisjoner med å lage sjokolade. Vaffler er også populært, men i ulike

varianter. Mens belgierne er kjent verden over for sine tykke, belgiske vaffler, foretrekker nederlenderne sin flate stroopwafels med sirup. Luxembourgs vaffelspesialitet heter eisekuch.

Benelux-unionen: Europas mest undervurderte samarbeid?

Økt innflytelse i EU

Det er nettopp i rollen som Europas testlaboratorium, at Benelux-unionen kan ha

«I rollen som testlaboratorium får de muligheten til å gå foran og sette dagsorden.»

Lise Rye, professor i europeisk samtidshistorie

innflytelse, mener **Lise Rye**. Hun er professor i europeisk samtidshistorie ved NTNU og synes det er interessant å se at landene fremdeles opprettholder dette samarbeidet, til tross for at de fleste av oppgavene i dag håndteres av EU-samarbeidet. – Det meste som Benelux-unionen holder på med, kunne vært håndtert enten i EU eller på et nasjonalt plan.

Så det faktum at unionen fremdeles eksisterer, tyder på at de fortsatt ser seg tjent med det. Det er selvsagt økonomisk gunstig å dele på kostnadene på en del områder, som politivsen, helsevesen og brannvesen. Det kan gi innbyggerne raskere og bedre hjelp. I tillegg gir det en større tyngde i et europeisk perspektiv når landene står sammen, påpeker Rye.

– Samarbeidet gir dem økt kraft innenfor EU. De er relativt små land, og det kan være gunstig å alliere seg med andre som ønsker det samme. I rollen som testlaboratorium får de muligheten til å gå foran og sette dagsorden. Det bidrar til å styre utviklingen i den retningen de selv ønsker. Slik kan de holde seg relevante også utover sitt eget område, mener Rye.

Utspilt sin rolle?

Da Benelux-avtalen fra 1958 nærmet seg slutten på 2000-tallet, måtte politikerne i de tre landene ta stilling til veien videre for det regionale samarbeidet. Skulle de opprettholde den lange tradisjonen, eller sette en strek en gang for alle? Hadde unionen egentlig noen funksjon?

Belgia Mange kafeer lokker med de tjukke, belgiske vafelene, her fra et utvalg i Gent. Foto: Imagebroker/NTB

Enkelte politikere tok til orde for å legge ned unionen, men viljen til å fortsette samarbeidet var fremdeles til stede. En ny Benelux-avtale ble dermed signert av de tre landene i 2008. Da EUs Lisboa-traktat trådte i kraft året etter, kunne de lenke den nye, legges merke til et spesielt punkt. Her blir det nemlig spesifisert at Belgia, Nederland og Luxembourg har rett til å gå lenger enn andre land for å utvikle samarbeid innenfor deres regionale union.

– Den felles erklæringen for Benelux vekker oppmerksomhet og interesse innenfor EU og plasserer de tre nasjonene som pionérer for europeisk integrasjon, sier Weekers.

Alexander Verdoes fra Universitetet i Bergen er ikke like sikker på at regionen har den samme gjennomslags-

I EUs Lisboa-traktat fra 2009 blir det spesifisert at Belgia, Nederland og Luxembourg har rett til å gå lenger enn andre land for å utvikle samarbeid innenfor deres regionale union.

Belgias første konge På grensen mot Frankrike ved nordspjøystien i De Panne er det satt opp et monument av Leopold I (1790–1865), som ble konge av Belgia etter at landet var blitt uavhengig fra Nederland i 1830. Foto: NTB

Nederland Radering av et ostemarked i Rotterdam i 1883. Foto: Imagebroker/NTB

fakta Belgia

kraften som foregangsregion som den hadde tidligere.

– Samarbeidet mellom Benelux-landene var langt viktigere tidligere enn det er i dag, sier han.

Verdoes føler seg likevel trygg på at samarbeidet kommer til å fortsette. For det er fremdeles en fordel for de tre landene å stå sammen. EU har vokst seg stort siden den spede starten på 1900-tallet.

Tidvis er det utfordrende å finne løsninger som alle de 27 medlemslandene kan akseptere. For tre små land med mange felles interesser, er situasjonen en anner.

Så sent som i oktober 2023 inngikk Benelux-landene en avtale om politisamarbeid på tvers av landegrensene.

Med felles politi-aksjoner og veikontroller skal samarbeidet gi økt trygghet og sikkerhet for innbyggerne.

Å øke samarbeidet kan også gjøre det lettere å håndtere grenseoverskridende trusler som cyberkriminalitet og terrorisme.

«Dette antas å være utfordringer som bare vil øke i omfang fremover.»

> Pommers frites er kjent som French fries, men har egentlig belgisk opprinnelse.
> Mer enn 1500 forskjellige typer øl produseres i Belgia, på mer enn 400 bryggerier.
> Tegneserien om Tintin er belgisk, skapt av George

Remi, med kunstnernavnet Hergé. I Brussel har Tintin fått sitt eget museum.
> Det hevdes at Belgia har flest slott pr. kvadratmeter av alle land i verden.
> Uttrykket «Flere byer i Belgia» stammer fra Alexander Kiellands roman «Gita», der elevene blir hørt om byer i

Belgia i en geografisk time.
> Den tissende gutten Manneken Pis er blant de største turistattraksjonene i Brussel. Mindre kjente er hans kvinnelige motstykke, Jeanneke-Pis, og den tissende hunden Het Zinneke, som du også finner i Brussel.

Belgia Manneken Pis-statuen i Brussel kles med ujevne mellomrom opp i habituer som hedrer eller markerer noen eller noe, som Nelson Mandela i 2004 og i helsepersonell under pandemien i september 2020. Foto: AFP

fakta

Nederland

> Har tidligere også gått under navnet Holland, men i 2020 bestemte regjeringen at det ikke lenger skal brukes.
> Nederlandene eier flere sykler enn noen andre i verden, men nesten ingen bruker hjelm.
> Kong Willem-Alexander av Nederland røp for noen år siden at han i hemmelighet hadde jobbet som co-pilot for KLM i over 20 år.
> Produserer mer enn 800 millioner kilo ost i året, og hver nederlander spiser i gjennomsnitt 17 kilo hver.

> Nederlenderne er det høyeste folkeslaget i verden.
> Selv om Nederland ikke lenger har status som en kolonimakt, er du fremdeles på nederlands jord hvis du reiser til flere karibiske øyer, som Aruba, Curaçao og Sint Maarten i Karibia.

fakta

Luxembourg

> Et av verdens rikeste land målt i BNP pr. innbygger.
> Det syvende minste landet i Europa i areal og det niende minste i folketall.
> I 2020 ble Luxembourg det første landet i verden som tilbyr gratis kollektivtransport.
> Det første europeiske landet som har legalisert dyrking og bruk av cannabis til personlig bruk.
> Radio Luxembourg var en radiostasjon som sendte popularmusikk i en tid da det var lite musikk å høre på radio. Sendingene kunne tas inn over store deler av Europa.
> De fleste luxembourgere snakker tre språk: fransk, tysk og luxembourgsk. Luxembourgske er en slags dialekt av tysk med mange franske lånord, og uttalen er noe å bryne seg på, selv for de språkmektige.

Belgias eneste – i Bergen Melodi Grand Prix 1986 ble avholdt 3. mai i Grieghallen etter at Bobbysocks hadde stukket av med seieren året før. 13 år gamle Sandra Kim sang «J'aime la vie» (Jeg elsker livet) og vant på barnslig sjarm. Men siden den gang er det få som har hørt om den unge syngedamen.

Foto: Inge Gjellevik/NTB

«Luxembourg heller mot den franske popstilen, Nederland orienterer seg kanskje mer mot den britiske. Belgia har servert oss en miks av begge disse stilartene.»

Morten Thomassen i den norske Grand Prix-klubben

Eurovision-comeback

Som ivrige pådrivere for europeiske samarbeid, hadde de tre Benelux-landene en finger med i spillet også da Eurovision Song Contest ble etablert i 1956. I år er Luxembourg tilbake i konkurransen – etter 31 år.

Lisa Eklil
Frilansjournalist

Da den første utgaven av Eurovision Song Contest ble arrangert i Sveits i 1956, var alle de tre Benelux-landene representert. Sammen med Italia, Sveits, Vest-Tyskland og Frankrike startet de den årlige tradisjonen, som har vokst til å bli en av verdens største TV-begivenheter med opptil 200 millioner seere verden over.

Ikke så mange fellestrekk

Belgia, Nederland og Luxembourg har til sammen vunnet musikkkonkurransen 11 ganger. Men det er et visst strekk i laget. For mens Luxembourg og Nederland er blant de mestvinnende landene med fem seire hver, har Belgia bare vunnet én gang. Det skjedde i Bergen i 1986, med Sandra Kim og den uforglemmelige «J'aime La Vie», forteller Morten Thomassen, president i den norske Grand Prix-klubben.

Nederlandsk Duncan Lawrence, her avbildet med Morten Thomassen i den norske Grand Prix-klubben, vant Eurovision i 2019. Foto: Privat

– De tre landene har ikke så mange musikalske fellestrekk i Eurovision. Mens Luxembourg heller mot den franske popstilen, orienterer Nederland seg kanskje mer mot den britiske. Belgia har servert oss en miks av begge disse stilartene.

Mellom 1965 og 1973 måtte landene syngje på eget språk, noe som ga forskjellige utslag for de tre landene.

– Luxembourg har som regel valgt å bruke fransk, og hentet ofte inn etablerte artister fra andre land til å representere dem. Av totalt 38 bidrag, har luxembourgere bare fremført ni av dem. Da de først slo til med et innslag på luxembourgsk i 1960, endte de sist, med bare ett poeng, forteller Thomassen.

Nederland på sin side, har en etablert musikkindustri, og to av de fem vinnerlåtene var på engelsk. Men Thomassen tror det er litt tilfeldig at Belgia så langt bare har fått én seier.

– Belgia er et tospråklig land, og har byttet på å sende bidrag på nederlandske og fransk annethvert år. I tillegg har de deltatt på ganger med imaginære språk, første gang med «O Julissi» i 2008, og andre gang med «Sanomi» i 2003. Den siste gangen var de faktisk bare to poeng unna seier.

Stemmer ikke på hverandre

Trenden med at naboland stemmer på hverandre i Eurovision, har vært diskutert i mange år. Et britisk forskerteam som

analyserte poenggivning, bekreftet at enkelte land stemmer på hverandre, uavhengig av kvaliteten på låten. Kypros og Hellas gjør det, og de nordiske landene gjør det. Hva med de tre Benelux-landene?

– Jeg vil si at de er sånn passe gode venner, uten at de kan være sikre på å få poeng fra sine naboer på noen måte, sier Thomassen.

Comeback kid

I årets Eurovision gjør Luxembourg comeback, etter 31 år. Men hvorfor har de egentlig vært borte?

– Det startet med en del dårlige plasseringer de siste årene de deltok. Så ble det et økonomisk spørsmål for den nasjonale TV-stasjonen, som mente at arrangementet ikke passet inn i deres programflate. Det var faktisk først da landets kulturministre, og deretter selve statsministeren tok til orde for at det var på tide å komme tilbake, at det plutselig var penger på plass, sier Thomassen.

Hvilken artist det blir som får representere Luxembourg, og hvilket språk de skal syngje på, blir klart når den nasjonale finalen går av stabelen allerede 27. januar.

11
Antall Eurovision-seiere for Belgia, Nederland og Luxembourg.